

Beheersverordening Oostelijke Kanaaloever, 1ste wijziging, Paragraaf Archeologie

Beleid archeologie

Op 27 januari 2011 is door de gemeenteraad van Terneuzen het interim beleid archeologie vastgesteld (zie http://www.terneuzen.nl/Onze_Organisatie/Beleid_Verordeningen/Beleid). De insteek van dit beleid is het regelen van archeologie in ruimtelijke plannen. In een cyclus van 10 jaar zullen alle ruimtelijke plannen aangepast worden, waarbij archeologie in de plannen zal worden ingebracht of geactualiseerd aan de hand van het dan geldende beleid. Als vangnet fungeert de Erfgoedverordening Terneuzen 2011. Deze verordening is geactualiseerd en is in samenhang met het archeologiebeleid opnieuw vastgesteld. In lijn met de intentie van de wetgever wordt een algemene vrijstelling voor archeologie verleend tot 100 m² voor de zogenaamde kruimelgevallen. De achterliggende gedachte van het archeologiebeleid is het in beeld brengen van de gebieden in de gemeente Terneuzen met een archeologische verwachtingswaarde. Deze verwachtingswaarde kan per gebied en per geologische laag verschillen. De insteek is daarbij soepel waar het kan en streng waar nodig. Voor een aantal gebieden is de huidige kennis ontoereikend. Deze leemten worden in de toekomst ingevuld. Aan de hand van de archeologische verwachtingswaarde wordt per deelgebied een grens gesteld waarboven archeologisch onderzoek verplicht is en waaronder vrijstelling wordt verleend. Een en ander is uitgewerkt in een stroomschema in bijlage 1 van '*De onderste steen boven? Interim-beleid archeologie gemeente Terneuzen*'. Wanneer archeologisch onderzoek verplicht is, dient de archeologische monumentenzorg cyclus (AMZ-cyclus) te worden doorlopen. Deze cyclus is erop gericht om te beoordelen of verdergaand onderzoek of behoud noodzakelijk is. Voor de uitvoering en de beoordeling van de onderzoeken wordt aangesloten bij de landelijke en provinciale regelgeving. Door deze cyclus op een goede manier te doorlopen kan een gedegen afweging gemaakt worden waar behoud ter plaatse (*in situ*) of een opgraving (*ex situ*) noodzakelijk is of achterwege kan blijven.

Procedure

Procedures bij de advisering in het kader van ruimtelijke plannen en de toetsing van volgens de gemeentelijke Erfgoedverordening vergunningsplichtige gevallen, zullen gebaseerd zijn op een door de gemeente uit te voeren toets. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan beheersverordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen, bodemsanering en civiele werken. De verantwoording voor het aanvragen van (archeologie)vergunningen en het naleven daarvan ligt bij de initiatiefnemer, dat kan ook de gemeente zijn. Daarnaast heeft de gemeente een toetsende en handhavende rol.

De toetsingscriteria

Om inzicht te krijgen in de archeologische verwachtingswaarde van een gebied of locatie dient aan vijf criteria te worden getoetst. Daarnaast dient de vrijstellingskaart archeologie van de gemeente geraadpleegd te worden.

1. De Archeologische Monumentenkaart (AMK). Deze kaart geeft de wettelijk beschermde archeologische monumenten weer, waarvoor het Rijk bevoegd gezag is. In onze gemeente zijn dat restanten van kastelen in Axel en Zaamslag (Torenberg). Daarnaast bevat de kaart de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) gewaardeerde gebieden met een (hoge) archeologische waarde. Dit betreft vele oude dorps- en stadskernen zoals Axel, de oude kern van Terneuzen en Zaamslag.
2. De Indiatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW). Deze kaart geeft de trefkans weer op het aantreffen van archeologische vindplaatsen binnen de bovenste 1,20 meter van de bodem. Deze kaart is gebaseerd op de Geomorfologische en Geologische kaart van Nederland. Bij een hoge trefkans wordt aangesloten bij de wettelijke vrijstelling van 100 m². Voor een middelhoge trefkans kan een ruimere norm gelden. Deze wordt arbitrair vastgelegd op 500 m².
3. Archis (Archeologisch Informatie Systeem). Dit is de landelijke database waarin alle (recent uitgevoerde) archeologische onderzoeken en vondsten worden opgeslagen. Deze database geeft een indicatie van de vondsten die gedaan zijn. Veel of belangrijke vondsten kunnen een hogere archeologische verwachtingswaarde geven aan een gebied.
4. Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA). In dit archief berusten de verslagen van alle in het verleden in Zeeland uitgevoerde archeologische onderzoeken, gegevens over losse vondsten en dergelijke. Dit archief geeft een indicatie van de vondsten die in het verleden gedaan zijn. Veel of belangrijke vondsten kunnen een hogere archeologische verwachtingswaarde geven aan een gebied. In de praktijk wordt de toets op Archis en ZAA gecombineerd, of in het kader van het bureauonderzoek uitgevoerd.

5. De bodemopbouw. Aan de hand van de Geologische kaart van Nederland kan nagegaan worden welke geologische, voor de archeologie relevante, bodemlagen aanwezig zijn.
  - o Pleistoceen dekzand: vanaf de Steentijd
  - o Hollandveen: vanaf de IJzertijd en Romeinse tijd
  - o Duinkerke II, inclusief 'oudere afzettingen van Duinkerke': vanaf de middeleeuwen
  - o Duinkerke IIIa/b: vanaf de Nieuwe Tijd

In de loop van 2014 werd door de gemeente de vrijstellingenkaart opgesteld. Op deze kaart is aangegeven waar en met welke diepte de vrijstellingsdiepte verruimd kan worden. In voorliggende beheersverordening werd deze systematiek reeds toegepast.

Met de ondertekening van het Verdrag van Malta in 1992 door bijna alle Europese landen (waaronder Nederland), werd archeologie steeds meer een onderdeel van de ruimtelijke planvorming. Sinds het in werking treden van de Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ) op 1 september 2007 dienen alle bestemmingsplannen en beheersverordeningen voorzien te zijn van een archeologische paragraaf, waarin is opgenomen hoe wordt omgegaan met bekende en te verwachten archeologische waarden.

Korte historie Plangebied Oostelijke Kanaaloever

Het plangebied omvat het Kanaal van Gent naar Terneuzen vanaf het sluisencomplex in het noorden tot aan de Koegorspolder in het zuiden van het plangebied (zie Afbeelding 1, rood omlijnd). Ter plaatse van de toekomstige Sluiskiltunnel geldt het Bestemmingsplan Sluiskiltunnel N62 en valt deze zone buiten de grenzen van voorliggende beheersverordening. Binnen het plangebied ligt het kanaal, de sluisencomplexen, de oostelijke havens met industrieterreinen. Het gebied ten westen van de F.J. Haarmanweg is grotendeels opgehoogd in het verleden (zie Afbeelding 7, groene zone). De bedrijventerreinen gelegen in het oosten van het plangebied zijn ook opgehoogd (zie Afbeelding 7, oranje zone). Voor de uitbreiding van de haven - West buitenhaven – is een deel van de oorspronkelijke Nieuw Neuzenpolder vergraven voor de aanleg van deze nieuwe haven. Het Kanaal van Gent naar Terneuzen is gegraven

In 1823 nam koning Willem I het besluit om de Sassevaart te verlengen naar Terneuzen. Het traject liep van Gent naar Sas van Gent, voornamelijk in de oude bedding van de Sassevaart. Van Sas van Gent naar Terneuzen liep de vaart door een schorregebied (De Braeckmaninham, Sassegat en Axelse Gat). In Terneuzen werden twee sluisen gebouwd. In 1827 werd het kanaal geopend. Vanaf 1870 werd het kanaal van Gent naar Terneuzen verdiept en verbreed aan Vlaamse zijde en in 1881 werd begonnen met de verbreding en verdieping van het kanaal in Nederland. In Sas van Gent werd een derde kanaalarm gegraven met een nieuwe sluis, die werd afgewerkt op 1 september 1885. Het kanaal was op dat moment 6,50 meter diep, 17 meter breed op de bodem en 68 meter breed aan de waterspiegel.

In het Nederlands-Belgisch traktaat van 20 juni 1960 werden opnieuw afspraken gemaakt ten aanzien van verbreding en verdieping van het kanaal. Een deel van het dorp Sluiskil zou hierbij plaatsmaken voor het kanaal. In 1963 werden twee nieuwe sluisen in Terneuzen gegraven; één voor de binnenvaart en één voor de zeevaart. De oude sluis bij Sas van Gent werd gedempt en maakte plaats voor de oprit van de nieuwe brug en het Keizer Karelplein. Op 19 december 1968 werd het vernieuwde kanaal in gebruik genomen. Op 19 maart 2012 ondertekenden Nederland en Vlaanderen een akkoord over een nieuwe grote zeesluis bij Terneuzen. Door de aanleg van deze grote zeesluis wordt de haven van Gent bereikbaar voor de grootste zeeschepen. De sluis wordt namelijk 427 meter lang en 55 meter breed. De sluis zal rond 2021 gereed moeten zijn¹.

Binnen het plangebied zijn resten terug te vinden vanaf de Steentijd. Deze resten bevinden zich doorgaans op de pleistocene dekzandruggen die gevormd zijn in het Weichselien. Het landschap binnen het plangebied kenmerkt zich als zijnde grotendeels een oud verdrongen landschap waar de invloed van de zee merkbaar parten heeft gespeeld in de geschiedenis. Er werden hier in het verleden restanten van een groot oerbos uit de Late prehistorie aangetroffen bij het verbreden van het kanaal. Er is binnen het plangebied tevens sprake van een zeer goed bewaard middeleeuws landschap waarin verdrongen dorpen gelegen zijn. Het landschap wordt doorsneden door oudere en meer recente krekensels die op hun beurt een deel van het oudere landschap hebben weggevaagd. Binnen het plangebied betreft dit het

---

¹ www.wikipedia.nl

verdronken dorp Huguersluis. Dit plaatsje, gelegen ten zuiden van het huidige stadscentrum van Terneuzen wordt in 1291 vermeld als één van de kleinste steden. Het was dus een stad met een eigen schepenbank. De stichter was Hugo van Steenland, die een sluis liet bouwen ten westen van de Blide waar om heen het stadje ontwikkelde. In 1236 wordt de sluis reeds vermeld. Het stadje was een echte handelsplaats. In 1385 werd het stadje platgebrand door de Fransen, die in conflict waren met Gent. Huguersluis overleefde alles maar het betekende wel een einde van haar bloeiperiode omdat de marktfunctie reeds overgenomen was door andere plaatsen. In 1434 besloot Filips de Goede dat de stad weer moest floreren en zo gebeurde het. Echter in 1488 kreeg het zwaar te verduren tijdens de stormvloed en in 1492 verging het. Het stadje was gelegen aan de Hogendijk, de westelijke dijk van de Blide, die nu nog goed zichtbaar is in de topografie van het plangebied. Dit is één van de oudste dijken in de gemeente Terneuzen. De Blide loopt verder naar het zuiden en is ook bekend op oude kaarten en archiefstukken onder de namen de Gentse Vaart en Axelse Vaart.

Uitkomsten archeologische toets

Binnen de grenzen van de beheersverordening Oostelijke Kanaaloever bevinden zich volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) geen terreinen met een vastgestelde archeologische waarde.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) is het plangebied gelegen in een zone die wordt gekenmerkt door een lage en zeer lage archeologische trefkans op het aantreffen van archeologische waarden.

In Archis 2, de nationale database voor vindplaatsen in Nederland, worden binnen het plangebied vier waarnemingen vermeld (zie Afbeelding 1, blauwe stippen).

Waarnemingsnummer 45093 betreft een losse vondst van een Romeinse scherf (ca. 2de-3de eeuw na Christus) in het veen en Waarnemingsnummer 45094 is een melding van een stenen bijl uit de Nieuwe Steentijd die bij het graven van de sluis in 1903 zou zijn gevonden (zie Afbeelding 2).

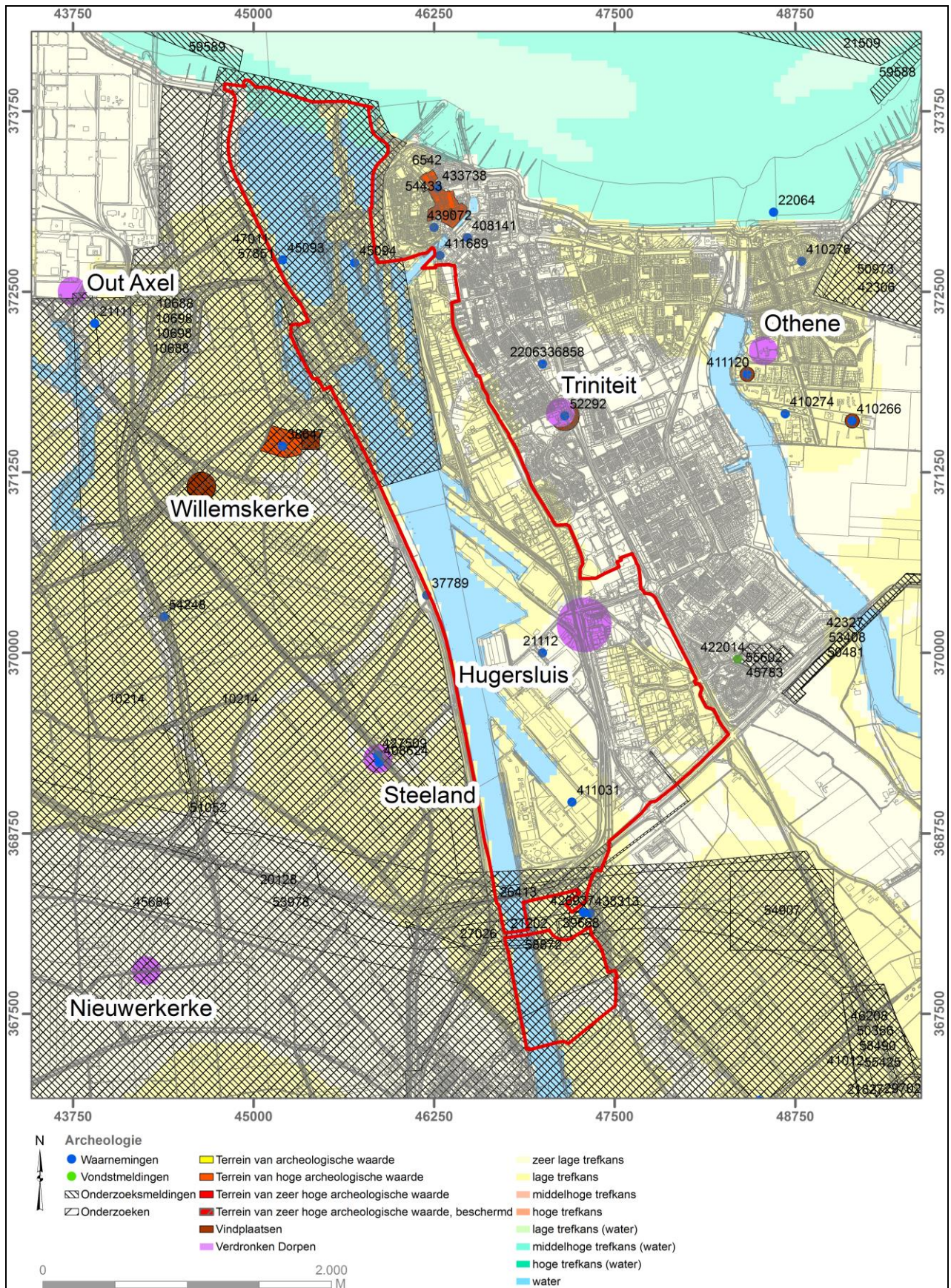
Waarnemingsnummer 2112 betreft de vondst van grondsporen uit de Nieuwe tijd. De coördinaten van deze waarneming zijn echter maar nauwkeurig op 1 kilometer. Waarnemingsnummer 411031 betreft de vondst van resten van het oerbos. Hierin werden geen archeologische vondsten gedaan. Net buiten het plangebied zijn nog een aantal waarnemingen gelegen. Waarnemingsnummer 37789 betreft de resten van schans Zevenaer uit de Tachtigjarige Oorlog. De resten bevinden zich buiten het plangebied. In kader van het onderzoek naar de Sluiskiltunnel werden vuurstenen vondsten en verbrand bot en houtskool aangetroffen bij het vooronderzoek in de top van het dekzand. Dit betreffen Waarnemingsnummers 426937 en 438318. Bij de definitieve onderzoeken werd weliswaar een intact landschap aangetroffen maar vindplaatsen werden niet ontdekt.

Ten oosten van het plangebied ligt een vindplaats betreffende het verdronken dorp Triniteit. Het dorp was er reeds in de 13^e eeuw. De polder Triniteit werd drooggelegd met geld van Maria van Artois die er een hospitaal en kerk liet bouwen. In 1574 werd het katholieke dorp verwoest door de Watergeuzen. In 1582 bestond het nog en werd het protestants van leer. Maar in 1584 al ging het ten onder door overstromingen. De begraafplaats bleef echter in gebruik tot 1850. Tijdens graafwerkzaamheden komen soms skeletten aan het licht (Afbeelding 1, Waarnemingsnummer 52292 en paarse vlek Triniteit).

In het oostelijk deel van het plangebied is het verdronken stadje Huguersluis gelegen (paarse cirkel Huguersluis). De locatie is in Gottschalk niet goed weergegeven en de ligging is op basis van kennis binnen de gemeente Terneuzen op de juiste locatie geprojecteerd op Afbeelding 1.

Er heeft in het (recent) verleden veel archeologisch onderzoek plaatsgevonden binnen het plangebied en net daarbuiten. In de ruimere omgeving werd in 1996 archeologisch onderzoek uitgevoerd in kader van ruimtelijke ontwikkelingen (Schute, I.A.1997. *Landinrichtingsgebieden Hoek en Philippine. Archeologische inventarisatie en advieskaart* (RAAP-rapport 235).

Onderzoeksmeldingsnummer 60412 betreft het onderzoek naar de verruiming van vrijstellingsdiepten in de gemeente Terneuzen. Het resultaat is weergegeven in Afbeelding 7 en van toepassing op het plangebied.

Afbeelding 1. Kaart met daarop alle archeologische waarden. Het plangebied is rood omlijnd. Onderzoeksmeldingsnummer 57851 in het noorden van het plangebied betreft een Bureauonderzoek dat is uitgevoerd in het kader van het rijksinpassingsplan De Grote Zeesluis.

In het Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA) te Middelburg zijn geen aanvullende archeologische gegevens bekend.

Afbeelding 2. Vondst van een stenen bijl uit het Neolithicum (Archis-Waarnemingsnummer 45094). De vondst werd aangetroffen binnen het plangebied bij het graven van de sluiswerken in 1903.

In deze beheersverordening zijn niet alle vondsten die in het plangebied gevonden zijn, opgenomen. Er werd een studie en analyse gemaakt van alle archeologische waarden en vondsten die op de IKAW, AMK, Archis2, het Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA) en uit de literatuur bekend zijn. Deze waarden zijn omgezet in zones Waarde-Archeologie die op de plankaart weergegeven zijn. De toekenning van waarden is in grote lijnen niet gebaseerd op de IKAW omdat deze voor het grondgebied van de gemeente Terneuzen niet toereikend is. De IKAW brengt de waarden in kaart tot een diepte van 1.20 meter beneden maaiveld. Het landschap in de gemeente is een gestapeld landschap. Dat betekent dat op een diepte beneden 1.20 meter beneden maaiveld intacte bodemlagen aanwezig kunnen zijn (zoals het Hollandveen en pleistoceen dekzand) die archeologische waarden kunnen bevatten. Om die reden is voor het toekennen van waarden uitgegaan van de Geologische Kaart van Nederland en is de kaart verder verfijnd met archeologische informatie uit ARCHIS (AMK, waarnemingen, onderzoeksmeldingen) en het ZAA.

Door de bekende vindplaatsen individueel te beoordelen op hun waarde voor een planologische bescherming, wordt een selectie gemaakt voor opname op de plankaart. De op de plankaart (Afbeelding 6, rode zone) geselecteerde vindplaats komt in aanmerking voor nader archeologisch onderzoek ten einde tot een waardering te komen en verdient om die reden een planologische bescherming. Indien echter uit nader archeologisch onderzoek blijkt dat een vindplaats niet behoudenswaardig is, kan deze altijd afgevoerd worden, zoals ook een al gewaardeerde (behoudenswaardige) vindplaats afgevoerd kan worden zodra deze is opgegraven en dus *ex situ* wordt behouden. Hierbij dient vermeld te worden dat van rijkswege beschermde archeologische monumenten niet op de plankaart zijn opgenomen omdat deze reeds beschermd zijn. Voor deze beheersverordening is dat niet aan de orde omdat geen beschermde monumenten in het plangebied gelegen zijn.

Afbeelding 3 (pagina 6). Ligging van de zone waarbinnen resten kunnen voorkomen van het verdronken stadje Huger sluis (vindplaats). Deze zone is op de plankaart opgenomen als Waarde-Archeologie 1 (Afbeelding 6).

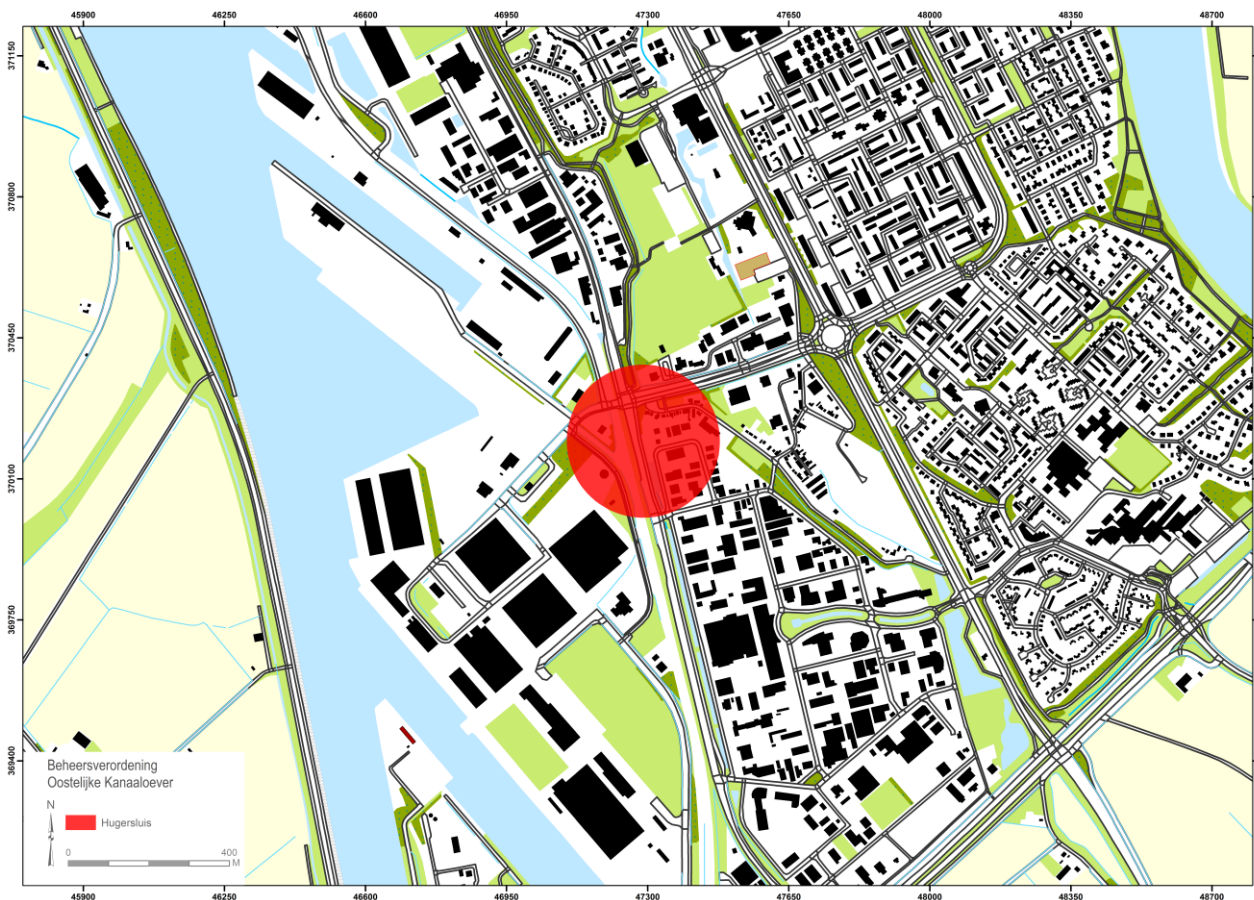
(De)selectiecriteria archeologische vindplaatsen

De toekenning van een zone of terrein tot archeologische vindplaats en de begrenzing ervan is tot stand gekomen op basis van de volgende criteria:

De selectie van vindplaatsen is tot stand gekomen vanuit de volgende selectiecriteria:

- Waarnemingen en vondstmeldingen met een datering tot 1950 opgenomen in Archis2 (en ZAA) tot 22 april 2014;
- Waarnemingen en vondstmeldingen, waarvan daadwerkelijk archeologisch vondstmateriaal bekend is of waarvan de locatie van de vindplaats bekend is;
- Waarnemingen en vondstmeldingen gelegen buiten terreinen van archeologische waarde op de AMK en stads- en dorpskernen conform het onderhavige archeologiebeleid;
- Waarnemingen en vondstmeldingen die cultuurhistorische elementen betreffen en door eventuele bodemverstoring bedreigd kunnen worden. Hiervoor geldt dat vestingwerken voor zover deze niet jonger zijn dan 1650 als vindplaats in aanmerking komen. Dit zelfde geldt indien de vestingwerken jonger zijn maar teruggaan op een ouder vestingwerk dat dateert van voor 1650;
- Waarnemingen en vondstmeldingen die geen losse vondsten, oppervlaktevondsten of metaaldetectorvondsten betreffen, tenzij sprake is van een vondstcluster;
- Waarnemingen en vondstmeldingen resulterend uit archeologisch onderzoek die (deels) *in situ* behouden zijn gebleven;
- Waarnemingen en vondstmeldingen die niet (deels) verstoord zijn.

De geselecteerde vindplaatsen worden begrensd met een straal van 25, 50, 100 of 200 meter (of anders indien dit uit onderzoeksresultaten/rapportage blijkt) afhankelijk van de aard van de vindplaats. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer sprake is van een cluster van waarnemingen die toegeschreven kan worden aan een vindplaats ter plaatse. De motivatie van de begrenzing hangt samen met het complextype en is voor deze gevallen opgenomen in de catalogus. Het resultaat van de analyse van waarnemingen en vondstmeldingen betreft één bekende vindplaats, het verdronken stadje Hugersluis. (zie Afbeelding 3).

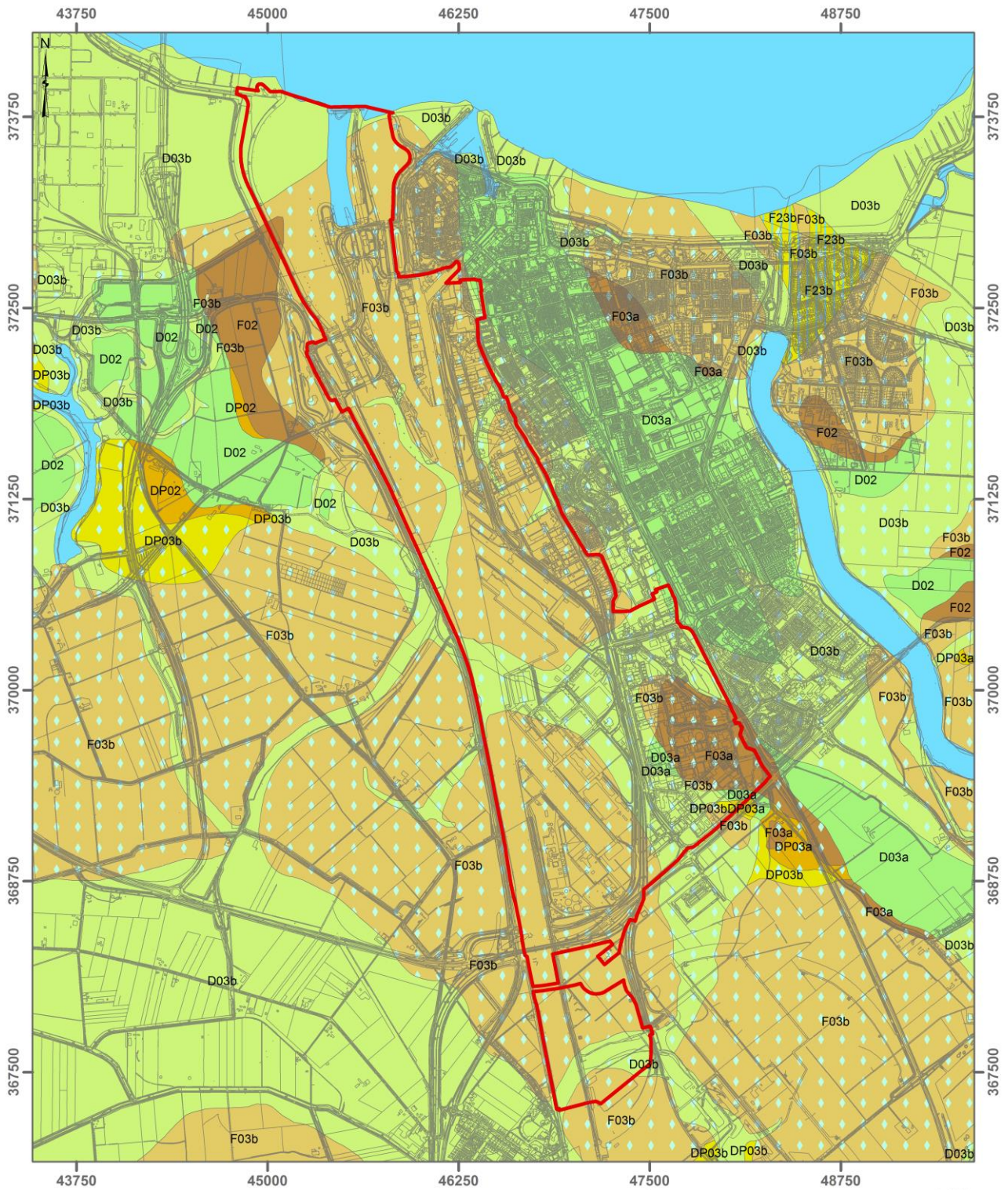
In de afzettingen van Duinkerke II kunnen vindplaatsen voorkomen uit de late middeleeuwen zoals de verdrongen dorpen. Deze kleiige afzetting is grotendeels goed afgedekt door afzettingen van Duinkerke III. Onder de afzettingen van Duinkerke komt, met uitzondering van het Kanaal en de gele zone in het zuidoosten, het veen voor. Op plaatsen waar het veen intact is (buiten de geulen), kunnen resten uit de IJzertijd en Romeinse tijd worden aangetroffen. Onder het (restant van) het veenpakket ligt het pleistocene dekzand. Zoals ook op andere plaatsen in de gemeente Terneuzen kunnen op en in de top van het pleistocene dekzand vondsten uit het vroeg-neolithicum/ mesolithicum en laat-paleolithicum worden gedaan. Door de afdekking met veen en de geleidelijke vernatting van het prehistorische landschap, kunnen eventuele vindplaatsen gaaf zijn bewaard en kan de conservering van resten zeer goed zijn. Het veenpakket kan sterk in dikte verschillen van plaats tot plaats. Op de overgang van het veen naar het dekzand komen in het plangebied de restanten van een prehistorisch oerbos voor dat zich uitstrekt ver buiten het plangebied.

De archeologische waarden in het plangebied zijn ter plaatse van de Duinkerke III afzettingen verstoord door verspoeling van de afzettingen die daar eerst gelegen waren. In het overige deel van het plangebied met uitzondering van de zone met Code DPO3b kunnen archeologische waarden in het middeleeuws kleipakket voorkomen. In dit kleipakket is het verdrongen stadje Hugerluis gelegen (zie Afbeelding 3, Vindplaats).

Voor het plangebied geldt tevens dat ter plaatse van de Duinkerke III afzettingen archeologische waarden volledig verstoord zullen zijn door verspoeling van de afzettingen die daar eerst gelegen waren. Daarna werd het terrein opgehoogd en werd het in gebruik genomen als industrieterrein. De kans op het voorkomen van archeologische waarden is om deze reden vrijwel nihil.

Op basis van luchtfoto-onderzoek zijn binnen het plangebied geen aanwijzingen aangetroffen die wijzen op het voorkomen van archeologische vindplaatsen in de ondergrond. Op Afbeelding 5 is goed te zien dat het plangebied voor een groot deel bestaat uit het Kanaal van Gent naar Terneuzen, havens, industrieterreinen en infrastructuur om het gebied te ontsluiten. In het zuiden van het plangebied ligt de Koegorspolder.

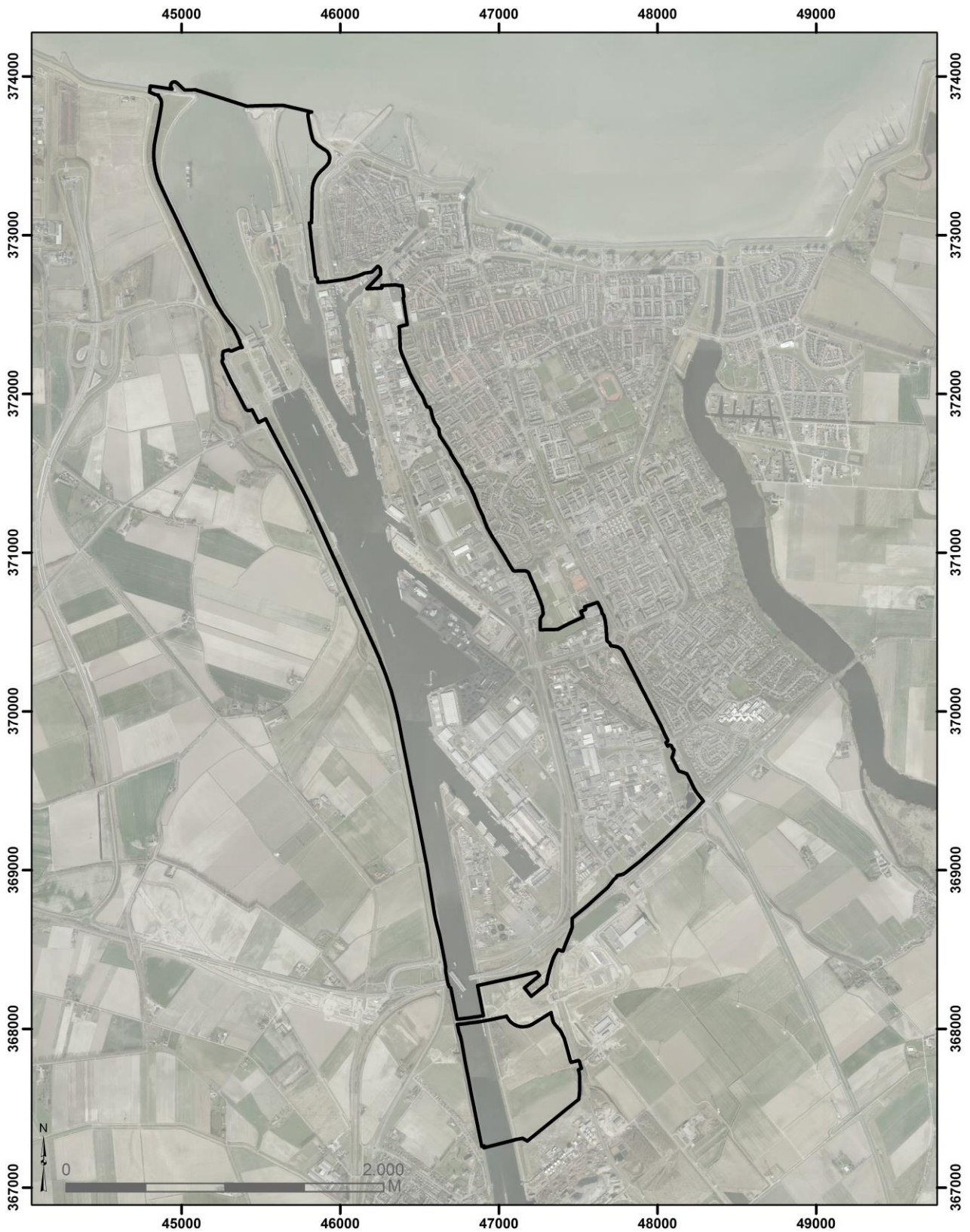
Afbeelding 4 (pagina 8). Ligging van het plangebied op een uitsnede van de Geologische kaart van Nederland (Van Rummelen 1977). In het grootste deel van het plangebied komen Duinkerke IIIb-afzettingen op oudere afzettingen van Duinkerke IIIa op Duinkerke II, op Hollandveen op Pleistoceen (olijfgroene gebied (code Fo.3^b) met wybertjes) voor. In het noordelijk deel van het plangebied ligt een groene zone met code DO.3b betreffende kreekafzettingen van Duinkerke IIIb. In het noorden ligt een zone met Duinkerke II afzettingen op Hollandveen op Pleistoceen dekzand (code FO.2). In het zuidelijk deel komen afzettingen van Duinkerke IIIa voor op afzettingen van DII (Code DO3a met wybertjes). In het oostelijk deel komen afzettingen van Duinkerke IIIa op Oudere afzettingen van Duinkerke op DII op Hollandveen op Pleistoceen (Code FO3a). In het uiterste zuiden van het oostelijk deel komt een kleine zone voor met Code DPO3b. Hier komen afzettingen van Duinkerke IIIb voor op zwak geërodeerd Pleistoceen dekzand. Het Kanaal is op deze Kaart weergegeven maar niet uitgesneden als water.

Geologie

- Open water
- D03b Kreekfzettingen van Duinkerke IIIb
- D03a Kreekfzettingen van Duinkerke IIIa
- D02 Kreekfzettingen van Duinkerke II
- D03b Kreekfzettingen van Duinkerke IIIb op DIIIa op DII
- D03a Kreekfzettingen van Duinkerke IIIa op DII
- F03b Afzettingen van Duinkerke IIIb op Hollandveen op Pleistoceen
- F02 Afzettingen van Duinkerke II op Hollandveen op Pleistoceen
- F03b Afzettingen van Duinkerke IIIb op DIIIa op DII op Hollandveen op Pleistoceen
- F03a Afzettingen van Duinkerke IIIa op DII op Hollandveen op Pleistoceen
- F23b Afzettingen van Duinkerke IIIb op Hollandveen (met vertandingen afz. Calais) op Pleistoceen
- F23b Afzettingen van Duinkerke IIIb op DIIIa op DII op Hollandveen (met vertandingen afz. Calais) op Pleistoceen
- DP03b Afzettingen van Duinkerke IIIb op zwak geerodeerd Pleistoceen
- DP03a Afzettingen van Duinkerke IIIa op zwak geerodeerd Pleistoceen
- DP02 Afzettingen van Duinkerke II op zwak geerodeerd pleistoceen
- DP03b Afzettingen van Duinkerke IIIb op DIIIa op DII op zwak geerodeerd Pleistoceen
- DP03a Afzettingen van Duinkerke IIIa op DII op zwak geerodeerd Pleistoceen

Afbeelding 5. Het plangebied (zwart omlijnd) geprojecteerd op een recente luchtfoto. Met uitzondering van het zuidelijk deel van het plangebied is de kanaalzone grotendeels bebouwd, opgehoogd en ingericht met industrieterreinen, havengebied en infrastructuur.

De kwaliteit van het bodemarchief van de beheersverordening Oostelijke Kanaaloever

Volgens de archeologische toets uit het interim-beleid archeologie van de gemeente Terneuzen zou een ondergrens gelden van 100 m². Hiervan wordt beargumenteerd afgeweken in bepaalde zones.

Over de conservering van eventueel aanwezige archeologische resten is niets bekend. Wel kan worden aangenomen dat in zuurstofarme contexten zoals in het Hollandveen en goed afgedekte bodemlagen in de klei vondsten goed bewaard gebleven zullen zijn.

Uitkomsten archeologische toets beheersverordening Oostelijke Kanaaloever

Conform het beleid is het stroomdiagram gevolgd: Afwijkingen beschrijven en deze motiveren.

Op basis van een combinatie van de bekende archeologische gegevens en analyse van bodemkundige gegevens en luchtfoto's, zijn drie verschillende waarden archeologie toegekend binnen de grenzen van de beheersverordening, met bijbehorende onderzoeksverplichtingen of vrijstellingen.

1. Archeologie Waarde-1.
2. Archeologie Waarde-2.
3. Archeologie Waarde-3.

In 2014 heeft de gemeente Terneuzen een vrijstellingenkaart Archeologie samengesteld met daarop aangegeven in welke zones binnen de gemeente Terneuzen een vrijstelling geldt van 0,50 meter (conform gemeentelijk archeologiebeleid) en in welke zones een ruimere vrijstelling in de diepte geldt (zie Afbeelding 7). Binnen het plangebied komt een grote zone voor waar Waarde-Archeologie 2 geldt maar waar op de vrijstellingenkaart een vrijstelling in de diepte geldt van 3,00 meter –mv (groene zone) en een zone waar een vrijstelling in de diepte geldt van 1,50 meter –mv (oranje zone).

Onderzoeksverplichtingen/ vrijstellingen

Voor de gebieden met een Waarde Archeologie-1 geldt een onderzoekspllicht bij een te verstoren oppervlak >100 m², mits de bodemingrepen dieper reiken dan de vrijstellingsdiepte.

Voor de gebieden met een Waarde Archeologie-2 geldt een onderzoekspllicht bij een te verstoren oppervlak >500 m², mits de bodemingrepen dieper reiken dan de vrijstellingsdiepte.

Voor de gebieden met een Waarde Archeologie-3 geldt een onderzoekspllicht bij een te verstoren oppervlak >1000 m², mits de bodemingrepen dieper reiken dan de vrijstellingsdiepte.

Behalve door nieuwbouwprojecten, kunnen ook bij rioleringswerken en andere civieltechnische bodemingrepen de archeologische resten verstoord worden. Ondanks een geldende vrijstelling van onderzoekspllicht en het feit dat de reguliere archeologische monumentenzorg cyclus (AMZ-cyclus) vaak lastig kan worden doorlopen bij kleinere civiele werkzaamheden, geldt dat ook bij kleine bodemingrepen men er op alert moet zijn dat waardevolle resten tevoorschijn kunnen komen. Door gelegenheid te bieden waarnemingen te verrichten kan in de meeste gevallen zonder al te veel oponthoud of hoge kosten nog waardevolle informatie worden vastgelegd.

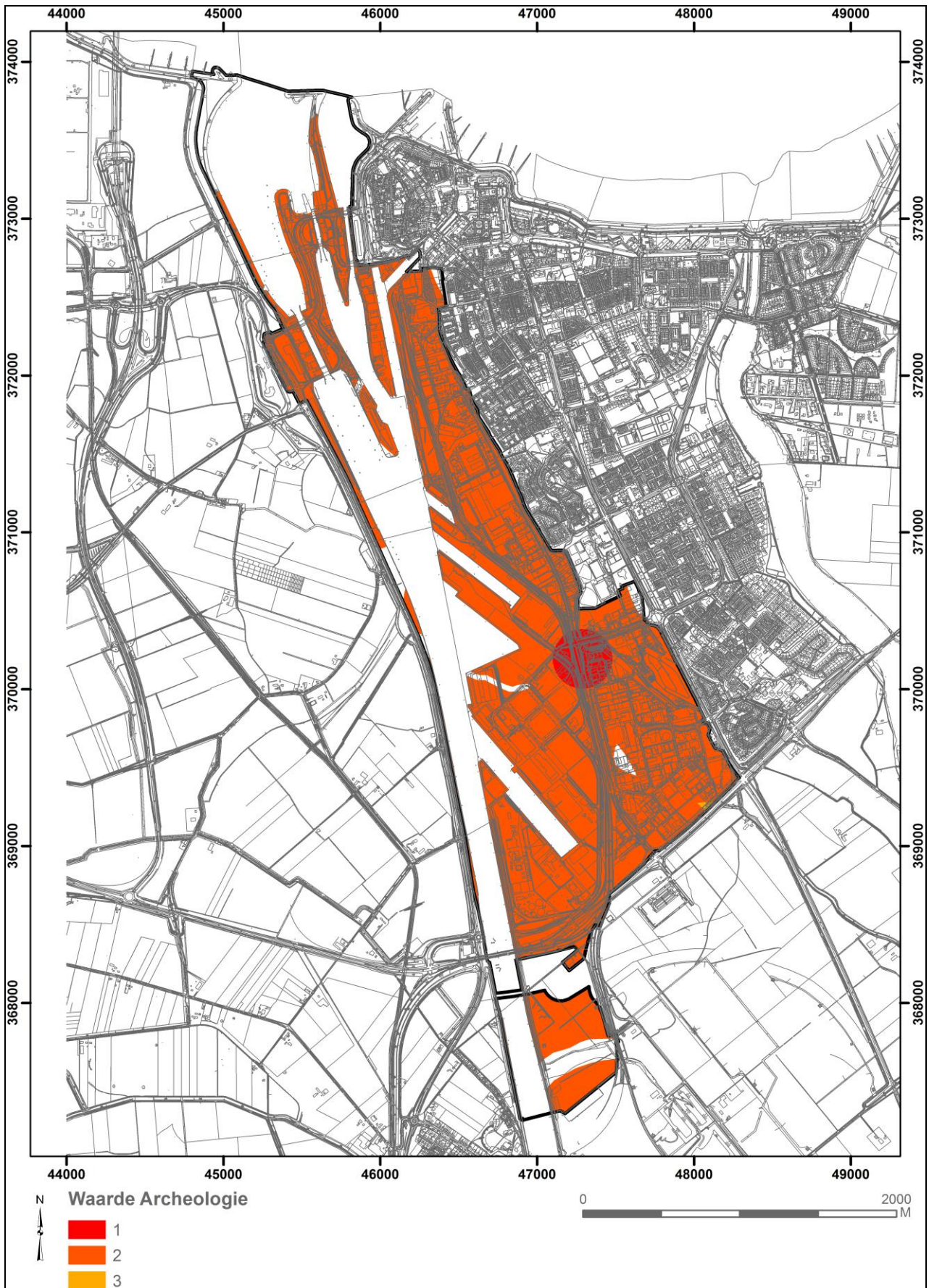
Bij bodemverstoringen waarvoor vrijstellingen gelden, kunnen desondanks archeologische sporen en vondsten gedaan worden. Voor dergelijke vondsten bestaat de wettelijke meldingspllicht ex. artikel 53 van de Monumentenwet.

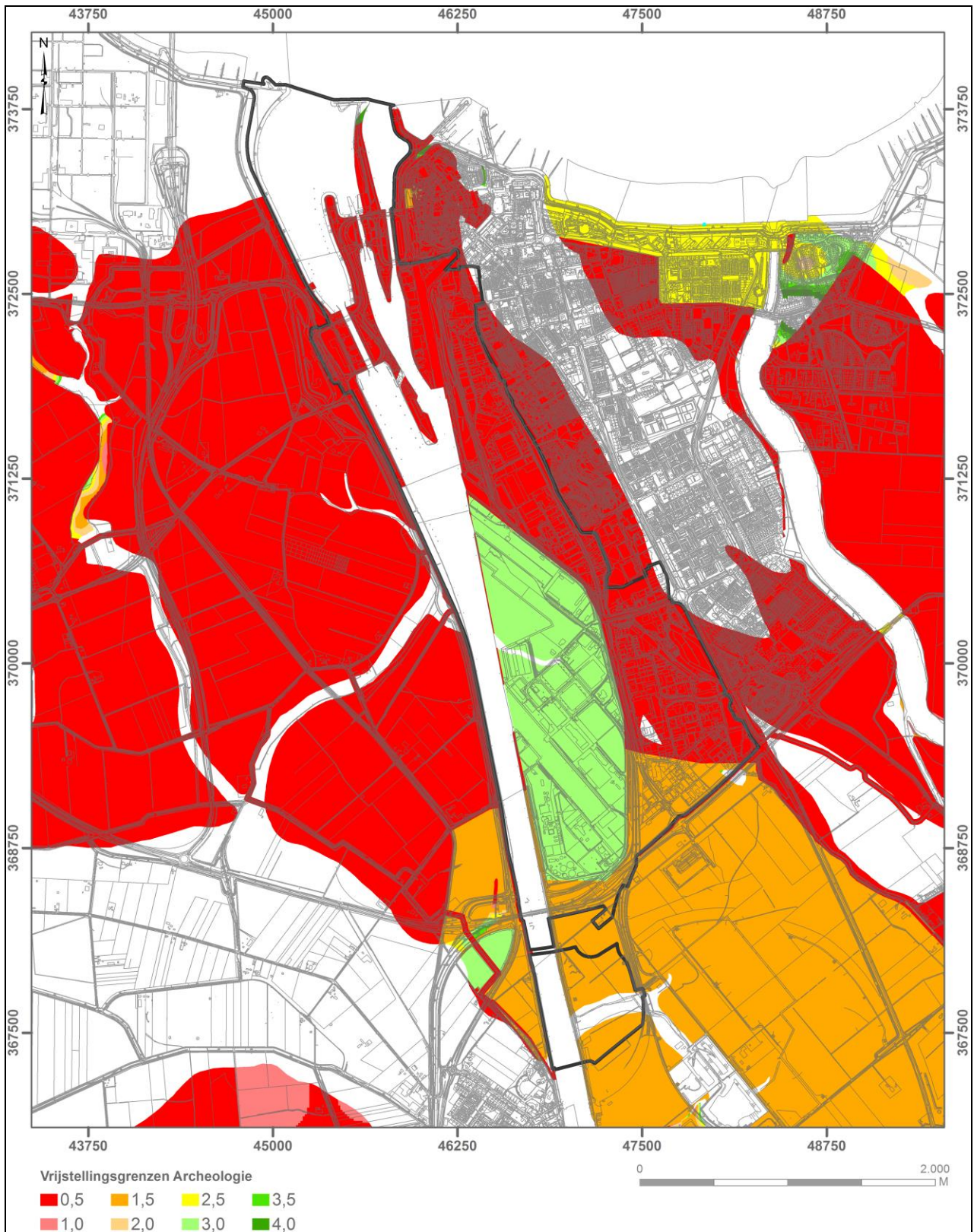
Deze paragraaf archeologie is tot stand gekomen door medewerking van de gemeente Terneuzen.

Een nadere specificering van de verschillende archeologische waardezones tot een gedetailleerde archeologische waardenkaart is nog niet mogelijk, omdat de gegevens daarvoor vooralsnog ontbreken. Zo is nog niet voldoende bekend waar vanaf welke diepte bodemlagen en archeologische waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Door gericht archeologisch onderzoek vanuit specifieke vraagstellingen zal de waarde van de zonering duidelijker worden, alsook het belang van een goede planologische bescherming.

Het plangebied bestaat uit veel infrastructurele werken zoals het kanaal, de sluizencomplexen, de wegen, de bedrijventerreinen. Deze werken zullen op de ondergrond verstoring met zich meegebracht hebben. In het geval van het kanaal zelf is de ondergrond volledig verstoord en is er geen verwachting op archeologische waarden. In het overig deel van het plangebied, met uitzondering van de geulafzettingen van Duinkerke III, zal de mate van verstoring door deze werken tot uiting komen bij het bureauonderzoek in kader van een vergunningaanvraag.

Afbeelding 6. (pagina 12). Kaart met daarop de zones waarin archeologische waarden aanwezig kunnen zijn en de daarbij behorende vrijstellingsoppervlakten. In de rode zone geldt een vrijstellingsoppervlakte van 100 m². In de oranje zone is dat 500 m² en de gele zone 1.000 m². Het Kanaal van Gent naar Terneuzen en de havens bevatten geen archeologische waarden meer. Hier zijn de waarden volledig verstoord door het kanaal.

Afbeelding 7. Uitsnede van de vrijstellingenkaart archeologie in diepte gemeente Terneuzen. (Bron: Kerckhaert, 2014, Bijlage 10).

Literatuurlijst

Boer, E.A.M., de, 2013. Terneuzen. Plangebied De Grote Zeesluis. Archeologisch Bureauonderzoek. BAAC-V.0172, 's-Hertogenbosch.

Brijker, J.M., Bos, J.A.A., Gerrets, D.A., Opbroek, M. 2013 Tunnel door verdrongen landschappen; Kanaalkruising Sluiskil. Zone 3; Terneuzen. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van zeefvakken., in: ADC-rapport 3445

Decavele, J., Herdt, Rene de, 1976. - Gent op de wateren en naar de zee. Antwerpen.

Decavele, J., 1977. Hondervijftig jaar Kanaal Gent-Terneuzen. Gent.

Empel M. van, Pieters H. Zeeland door de eeuwen heen. Eerste deel, Middelburg 1935. Tweede deel, Middelburg 1959.

Gottschalk, M.K.E.-De oudste kartografische weergave van een deel van Zeeuwsch- Vlaanderen. AZG, 1948.

Gottschalk, M.K.E., 1971-1977. Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland. Drie delen, voor 1400, 1400-1600, 1600-1700. Assen/Amsterdam.

Gottschalk, M.K.E., 1983. Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Deel 1. Tot de Sint-Eiabethsvloed van 1404. 2e druk Dieren.

Gottschalk, M.K.E., 1983. Historische geografie van Westelijk Zeeuws-Vlaanderen. Deel 2. Van het begin der 15e eeuw tot de inundaties tijdens de tachtigjarige oorlog. 2e druk Dieren,.

Gottschalk, M.K. E., 1984. De Vier Ambachten en het Land van Saaftinge in de Middeleeuwen. Een historisch-geografisch onderzoek betreffende Oost-Zeeuws-Vlaanderen c.a. Assen.

Gottschalk, M.K.E., Unger, W.S., 1950. De oudste kaarten der waterwegen tussen Brabant, Vlaanderen en Zeeland. TKNAG, 2e reeks, LXVII.

Hamelink, E. 2002. Verdrongen dorpen op het grondgebied van de gemeente Terneuzen.

Jongepier, J., 1995. Zeeland in de Prehistorie. Provincie Zeeland.

Kerckhaert, K.J.R., 2014. Handleiding Vrijstellingenkaart archeologie Gemeente Terneuzen.

Kruijf T. de e.a., 2004. Atlas van historische vestingwerken in Nederland Zeeland. Utrecht.

Kuipers, J.J.B. & R.J. Swiers, 2005. Het verhaal van Zeeland, Hilversum.

Kuipers, J.J.B. et al., 2004. Sluimerend in slijk. Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland.

Lases, W.B.P.M. en A.M.J. de Kraker. 2009. 'De Westerschelde, natuurlijk? Verdieping van en ontpoldering langs de Westerschelde in historisch perspectief geplaatst', Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis 18(12-2009) 2, 25-39.

Louwe Kooijmans, L.P., P.W. van den Broeke, H. Fokkens & A. van Gijn (red.). 2005. Nederland in de Prehistorie. Uitgeverij Bert Bakker, Amsterdam.

Munaut A.V.- Etude paléo-écologique d'un gisement tourbeux situé à Terneuzen (Pays- Bas). In: Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, jaargang 17, 1967, p: 7-27.

Oudheidkundige Kring 'De Vier Ambachten, - Jaarboeken, diverse jaargangen. Hulst, 1929- heden.

Platteeuw, J. 1967. Hoek en Omgeving van vroeger tot nu. Hoek I Kloosterzande.

Rummelen F.F.F.E. van, 1977. Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland 1:50.000 Bladen Zeeuwsch-Vlaanderen West en Oost. Tweede druk, Haarlem.

Stulp, B., 2011. Verdwenen dorpen in Nederland. Deel 5. Zeeland, Alkmaar.

Verhulst, A | Gottschalk, M.K.E., 1980. Transgressies en occupatiegeschiedenis in de kustgebieden van Nederland en België. Gent.

Visser, N.J.G. de, & R. Emaus, 2014. Project Leemten in Kennis. Gemeente Terneuzen. Buitengebied en Bedrijventerreinen. ARTEFACT! RAPPORT 26 (in voorbereiding).

Wesseling, J., 1958. De geschiedenis van Terneuzen. Terneuzen.

Wilderom, M.H. Tussen Afsluitdammen en Deltadijken, 4, Zeeuwsch Vlaanderen. Vlissingen, 1973.

Websites

www.terneuzen.nl

www.zeeland.nl/chs

Actueel Hoogtebestand Nederland, www.ahn.nl

Centraal Archeologisch Archief CAA, via Archis2: www.archis2.archis.nl

Centraal Monumenten Archief CMA, via Archis2: www.archis2.archis.nl

Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) via Geoloket Provincie Zeeland: zldags.zeeland.nl/geo/

Historische luchtfoto's via Geoloket Provincie Zeeland: zldags.zeeland.nl/geo/

Oude kaarten via Het Geheugen van Nederland: www.geheugenvannederland.nl

Info en oude kaarten via wikipedia: www.wikipedia.nl

Oude kaarten via WatWasWaar: www.watwaswaar.nl

Oude kaarten via Zeeuws Archief: www.zeeuwsarchief.nl

Topografische Dienst 2014 via: www.kadaster.nl